

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>1. Terviseamet 22.09.2023 nr 9.3-1/23/5418-2</p> <p>Tori Vallavolikogu 18. veebruari 2021 otsusega nr 309 algatati Tori vallas Pärnu maakonna planeeringuga määratud elektriuulikute arendusaladel P9 ja P10 detailplaneeringu koostamine ja selle keskkonnamõju strateegiline hindamine. Põhja-Pärnumaa Vallavolikogu algatas 16. detsembri 2020 otsusega nr 42 Rahnoja ja Vihtra tuuleparkide detailplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aladel P9 ja P10.</p> <p>Kuna tuulegeneraatorite tekitatav heli võib teatud tingimustel kostuda kaugemale ning olla häiriv, siis nähakse ette tuulikute valikul eelistada madalama müratasemega mudeleid, mis kasutavad tehnilisi müra vähendamise meetmeid (nt labade hammastatud servad vms). Kasutada tuleks uusi töökorras tuulegeneraatoreid.</p> <p>Tuulegeneraatorite koosmõjus ei tohi müratundlikel aladel ületada tööstusmüra öist sihtväärtust 40 dB. Tuulegeneraatorite igakordse ehitusloa taotluses peab olema esitatud müra modelleering, millest on nähtav normtasemete täitmine. P9 alale maksimaalse planeeringuga kavandatud tuulegeneraatorite arvu kavandamisel tuleb kasutada tuuliku mudelit, millel on nn reguleeritav müratase (võimalus nt öiseks perioodiks mürataset vähendada). See võimaldab juhul kui siiski esineb mürakaebusi rakendada meetmeid tuulikute mürataseme vähendamiseks. Tuulegeneraatorite projekteerimisel ja paigaldamisel tuleb tuulegeneraatori mudel valikul arvestada planeeringus kavandatud tuulegeneraatorite omavahelisi vahekaugusi. Kasutada tuleb tuulegeneraatori mudelit, mis on tootja hinnangul vahekaugusi arvestades sobiv. Tuulepargi omanikul tuleb tagada tuulikute hooldus lähtuvalt tuuliku tootja hooldusnõuetele.</p> <p>Terviseameti lääne regionaalosakond on tutvunud esitatud elektriuulikute arendusalade P9 ja P10 detailplaneeringu eelnõuga ning ei esita täiendavaid ettepanekuid.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>2. Keskkonnaamet 22.09.2023 nr 6 5/23/17134 2</p>	
<p>Saatsite Keskkonnaametile teate Pärnu maakonna planeeringuga määratud tuuleenergeetika arendusaladel P9 ja P10 tuulepargi detailplaneeringute (DP) eskiisi avaliku väljapaneku kohta¹. Varasemalt on Keskkonnaamet 22.07.2022 kirjas nr 6-5/22/13130-2 (edaspidi 22.07.2022 kiri) teinud ettepanekud nimetatud arendusalade detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju hindamise programmi osas.</p> <p>Keskkonnaamet on avalikul väljapanekul oleva DP eskiisi ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande läbi vaadanud ning esitame selle kohta järgmised märkused ja seisukohad:</p>	<p>-</p>
<p>1) KSH aruande lk.48 on toodud välja, et 2022. a lõpus valmis Eesti Ornitoloogiaühingu maismaa linnustiku analüüs. Analüüsil on alad jaotatud 3 tsooni. Planeeringu alale jäävad kanakulli, väike konnakotka, kaljukotka, must toonekure, tedre ja metsise tsoonid. Nendes tsoonides on ette nähtud, et tuulikute planeerimisel tuleb uuringuga selgitada sihtliigi esinemist alal või sihtliigi elupaigakasutust või hinnata hukkimisriski. Linnustiku uuringus ei ole enamike nende liikidega tegeletud ega ka analüüsitud nende liikide elupaigakasutust ja hinnatud hukkimisriski.</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse ja tuuakse selgemalt välja EOÜ kohase tsoneeringu alusel planeeringualal esinevatele liikidele avalduva mõju hinnang. Selgitame, et antud KSH aruande koostamise aluseks olev KSH programm (ja seega ka linnustiku uuringute aluseks olev lähteülesanne) koostati enne EOÜ analüüsi valmimist ning seega on hindamisel EOÜ analüüs olnud täiendav informatiivne allikas, mitte dokument, mis kehtestaks linnustikualase hindamise metoodika.</p>
<p>2) Puudub selgitus, miks valiti metoodikaks Natura 2000 linnualade inventeerimisel kasutatavmetoodika. Selle metoodikaga on saadud infot rahnide, kakkude, öösorride, rukkirääkude kohta. Uuringul kogutud andmete põhjal ei ole analüüsitud nende liikide elupaigakasutust ega ka hukkimisriski. See tähendab, et enamik kogutud andmed ei mõjuta KSH raames tuulikupargi rajamist. KSH aruandes on välja toodud, et hanelised, haukalised ja pistrikulised on enim mõjutatud elupaigamuutustest. Samas uuringu metoodikas ei kajastu haukaliste ja pistrikuliste uuringut. Arvestades selles piirkonnas näiteks väike konnakotkaste arvukust ja tuulikute aladele jäävat maastikku on tõenäoline ka konnakotka pesapaiga olemasolu planeeritud tuulikute vahelisel alal. Antud uuringus ei ole kajastatud väike konnakotka vaatlusi piirkonnas ja elupaiga analüüsi.</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse vastava selgitusega. Tegu on linnustiku eksperdi hinnangul kohase metoodikaga selgitamiseks välja kaitsekorralduslikult oluliste liikide elupaiku. Uuringul kogutud andmeid on kasutatud planeeringuala tsoneerimiseks linnukaitselise väärtuse alusel. Edastame Keskkonnaametile kaitsealuste linnuliikide leiukohtade kaardikihi koos linnustiku tsoneeringu kihiga, et Keskkonnaametil oleks parem seostest aru saada. Selgitame, et avalikus KSH aruandes ei tohi joonistel I ja II kat liikide leiukohti kuvada ning see võib tekitada teatavad ebaselgust.</p> <p>Selgitame, et väike-konnakotka vaatlusi tehti koos teiste linnuliikide vaatlustega arendusaladel. Kõigil välitööde kuupäevadel registreeriti lindude, sh väike-konnakotka, liikumisi arendusalade kohal. Nendest vaatlustest ja elupaigakasutuse analüüsimisest ilmnes, et väike-konnakotka toitumisalaks on P9 ala edelanurk. Arendusaladel teostatud linnustiku välitööde käigus väike-konnakotka uut pesa ei leitud ja välitööde vaatlusandmed ei anna alust eeldada, et tuulikute vahelisel alal</p>

¹ kiri on registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 22.08.2023 nr 6 5/23/17134 all.

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
	võiks olla täiendavaid konnakotka pesapaiku. Kui Keskkonnaametil on vastava väite osas täiendavat infot, siis palume seda esitada.
<p>3) Linnukaitseline tzoneering on vajalik. Kahjuks ei ole selgitatud, mis on iga tsooni mõtte ning mis põhimõtetel on tsooni piirid tekkinud (joonise 21 järgi on alal 1 rohkem olulisi liike kui alal 4, samas ala 1 on sobiv ja ala 4 vähesobiv) ja kuidas seda tzoneeringut KSHs arvestada. Segadust tekitab mõiste <i>ebasoodsad alad</i>, kui samas on neile aladele ikkagi tuulikud planeeritud. Samuti tekib küsimus, mille alusel ekspert määratleb sobivad alad, kui analüüsimate arvamus punktis 1 toodud sihtliikide elupaigad ja hukkimisriskid.</p>	<p>Selgitame, et tsoonide määramist on põhjendatud KSH aruande osas, mis järgneb joonisele 24. Tsoonide määramisel on lähtutud just nimelt kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide elupaigakasutusest. Linnustiku vaates „ebasoodsateks“ on määratud alad, mis on olulised I ja II kaitsekategooria linnuliikidele kas elupaikadena või toitumisaladena. Nendele aladele tuulikute rajamisel võib eeldada I ja II kategooria linnuliikide hukkimisriski või elupaikade vähenemist. „Vähesobivaks“ on määratud alad kus paikneb III kaitsekategooria linnuliikide elupaiku ning ala võib pidada elustikuliselt mitmekesisemaks kui „sobivaks“ tzoneeritud alad. „Sobivaks“ on määratud alad, kui I ja II kaitsekategooria linnuliikide olulisi elupaiku ja toitumisalasid ei tuvastatud.</p> <p>Selgitame, et KSH aruanne ei saa teha otsust tuulikute planeerimise või mitteplaneerimise osas. KSH aruanne on informatiivne dokument, mille eesmärk on anda otsustajale (jt osapooltele) teavet kaasnevate mõjude osas. KSH aruandes on esitatud hinnang, et elupaigamuutuste, kasutamisaegse häiringu ja kokkupõrgete negatiivse mõju vähendamiseks oleks tõhusaim viis osal arendusalast tuulikute rajamisest loobuda. Kuna tegu on aga ühtlasi DP-ga, mille puhul on tõenäoliselt tegu ülekaaluka avaliku huviga objektiga, siis on KSH aruandes antud ka keskkonnameetmete soovitusel just nendele aladele tuulikute rajamiseks, mille puhul võib eeldada olulist ebasoodsat mõju ehk mis linnustiku tzoneeringu alusel on tuulikute asukohtadena ebasoodsad.</p>
<p>4) Peatükis 4.3.2.1 on loetletud ja kirjeldatud üldiselt võimalikud mõjud, kuid edaspidi pole analüüsis neid mõjusid käsitletud.</p>	<p>Antud peatükki täiendatakse ning tuuakse välja selgem seos võimalike mõjude esinemise ning esitatud tzoneeringu vahel.</p>
<p>5) Peatükis 4.3.2.2 on loetletud erinevad andmebaasid, kuid töös nende andmebaaside kasutamise kohta rohkem andmeid ei ole (n t. laululuige puhul ei ole arvestatud varasema te uuringutega).</p>	<p>Antud peatükki täiendatakse. Linnueksperdi poolse tzoneeringu koostamisel on arvestatud nii välitööde vaatlusandmeid kui viidatud andmebaaside andmeid.</p>
<p>6) Natura alade hindamisel tuleb lähtuda loodusdirektiivis seatud eesmärkidest: direktiivi peamine eesmärk on edendada bioloogilise mitmekesisuse säilitamist, kusjuures tähtis ei ole elupaigatüübi enda kaitse, vaid põhimõtte, et elupaika kaitstes kaitstakse kogu kooslust (st rõhk on mitmekesisuse kaitsele); looduslike elupaikade ja liikide soodsa kaitsestaatuse taastamist või säilitamist tuleb määrata konkreetsete erikaitsealade, et kindlaksmääratud ajakava kohaselt luua Euroopas sidus ökoloogiline võrgustik. Võttes neid mõlemaid eesmärke arvesse,</p>	<p>Antud tõlgendusega ei saa nõustuda. Natura hindamise erinevad juhendamaterjalid rõhutavad just kaitse-eesmärkide suhtes mõju hindamise olulisust Natura hindamise puhul. Euroopa Liidu Kohus kinnitas oma otsuses kohtuasjas C-849/19: komisjon vs. Kreeka, et kaitse-eesmärgid peavad olema ametlikult kehtestatud ja alapõhised, viitama alal esinevatele konkreetsetele väärtustele ja olema täpse sõnastusega.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>siis mõjutab tuulepargi rajamine Tellissaare loodusala kõrvale nii selle sidusust kui ka sealset mitmekesisust.</p>	<p>Natura hindamise üldine kohustus ja selle läbiviimise põhimõtted tulenevad loodusdirektiivi artikli 6 lõigetest 3 ja 4. Loodusdirektiivi art 6 lg 3: "Mis tahes kava või projekti, mis ei ole otseselt seotud ala korraldamisega või ei ole ala korraldamiseks otseselt vajalik, kuid mis kas eraldi või koos teiste kavade või projektidega ala tõenäoliselt oluliselt mõjutab, tuleb asjakohaselt hinnata nende tagajärgede seisukohast, mida ta alale kaasa toob, silmas pidades ala kaitse eesmärke." Seega ei ole kohane tõlgendus, et Natura hindamisel tuleks hinnata laialt mõju loodusala mitmekesisusele. Natura hindamise kontekstis tuleb hinnata mõju loodusala kaitse-eesmärkidele.</p>
<p>7) KSH aruande lk. 57 kohaselt kohati arendusala P10 põhjaosa (KSH joonis 24 ala 9) rootori kõrgusvahemikus kaht kaljukotka isendit. Kaljukotkas on teiste liikide kõrval Soomaa linnuala kaitse eesmärgiks olevaks liigiks². KSH programmis läbi viidud Soomaa linnualaga seonduv Natura eelhindamine järeltab, et <i>tuuleparkide puhul ei saa välistada võimalikke juhuslikke kokkupõrkeid lindudega, sh Soomaa linnualal elutsevate lindudega, kuid tegu ei ole linnuala kaitse eesmärke (elupaikade seisundit ja liikide arvukust) mõjutava mõjuga. Tuulepargi mõju linnustikule laiemalt käsitletakse KSH aruandes. Soomaa linnuala osas Natura asjakohase hindamise vajadus puudub.</i> Märgime, et Keskkonnaamet esitas 22.07.2022 kirjas märkusi KSH programmis läbi viidud Natura eelhindamisele (sh palusime täpsustada Natura eelhindamise järeldust seoses Soomaa linnualaga). Palume KSH aruandes täpsustada, kas arendusalal kohatud kaljukotka isendite puhul oli tegemist eeldatavalt juhuslikult alale sattunud lindudega või on ala liigile regulaarseks toitumispaigaks, millele rajatava tuulikupargiga kokkupõrkamist ei saa pidada juhuslikuks viimasel juhul, kuna hindamise käigus on lisandunud täiendavat informatsiooni, tuleb hinnata võimalikku mõju Soomaa linnualale).</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse kaljukotkaid puudutavatest küsimustes. Lisatakse Natura asjakohane hindamine Soomaa linnuala puhul.</p>
<p>8) KSH aruandes väidetakse, et „<i>Sügisese sookurekogumite liikumiste osas konsulteeris Ivar Ojaste</i>“. Kas ja millistele järeldustele konsulteerimisega jõuti? Aruandes ei ole kordagi mainitud, millist eeldatavat mõju võib oodata P9 ja P10 aladelt (ja nende vahetus lähedusest) leitud sookurgedele? Samuti ei ole käsitletud (isegi mitte markeeritud) ekspertiis Kuresoos asuvat sookurgede</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse sookurgede ööbimiskogumite ja võimaliku mõju hinnangu osas. Lisatakse Natura asjakohane hindamine Soomaa linnuala puhul.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>öobimiskohta ja võimalikku mõju sellele. Kuigi mõju Soomaa linnualale välistati Natura eelhindamisel, kasutavad seda sookured öobimispaigana. Kurgede toitumisalad võivad asuda öobimispaigast kümnekonna kilomeetri kaugusel, mistõttu ei ole pelgalt distantliga mõju Soomaa linnualale välistatud, sest hommikul väljalennul on kurgedel oht tuugenitega kokku põrgata. P9 alal kohati loendustel 3 sookurge, üht veel ala lähistel. Samuti P10 lõunapoolsel alal kohati 3 lindu, ala vahetus läheduses veel 8 lindu (seda ajavahemikul 24.05.2022-25.05.2022, võimalik ka et 29.03.2022-30.03.2022, 15.04.2022-16.04.2022, 25.05.2022, kuid seda ei ole võimalik metoodika kirjeldusest välja lugeda). Seega, kui pelgalt kahe loenduspäevaga kohati aladel 6 sookurge (+9 alade vahetus naabruses), on mõistetamatu, et see ei pärvinud eksperte sookure kui ühe kokkupõrkealtima liigi suhtes detailsem olema.</p>	
<p>8.1.) KSH aruande ptk. 4.1, lk. 25 on kirjas „Natura eelhindamisel välistati negatiivne mõju Soomaa linnuala (EE0080574) suhtes seoses nimetatud alade kaugusega. KSH aruande koostamisel ei ilmnenud uusi asjaolusid, mis oleksid tinginud eelhindamise kordamisvajadust nimetatud Natura 2000 alade suhtes.“ Arvestades eelpool esitatud Keskkonnaameti seisukohta seonduvalt sookurega, ei saa väita , et pole selgunud asjaolusid, mis tingiks eelhindamise kordamisvajadust Soomaa linnuala suhtes.</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse ning lisatakse Natura asjakohane hindamine Soomaa linnuala suhtes.</p>
<p>9) KSH aruande lk. 12 kohaselt osalesid KSH-s linnustiku uuringu teostamisel eelkõige Hannes Pehlak ja Uku Paal, täienduse kohaselt eksperdid konsulteerisid liigiekspertide ja paikkonnast tegutsevate teiste ornitoloogidega. Keskkonnaamet on 22.07.2022 kirjas rõhutanud olulisust, et metsise puhul oleks kaasatud liiki väga hästi tundev ornitoloog, kes oleks pädev hindama tuuleparkide mõju liigile ning andma vajaliku d leevendusmeetmed. Aruandest ei selgu, kas hinnangute andmisse kaasati metsise ekspert, kes oleks pädev hindama mõju metsise asurkonnale kui ka soovitava sobivaid leevendus/hüvitusmeetmeid.</p>	<p>Linnustiku uuringu läbiviimisel osalenud Uku Paal on korduvalt osalenud metsise mängude riikliku seire läbiviimisel. Metsise puhul on teaduskirjanduse alusel võrdlemisi hästi teada, et liik üldjuhul ei talu hästi tuuleparkide lähedust. Samuti on teada oodatava ebasoodsa mõju ulatus. Seega on esmaseks võimalikuks lahenduseks tuulikute paigutamine metsise elupaikadest võimalikult eemale. Seega on ka linnuekspertide esmane soovitus vältida tuulikute paigutamist metsise elupaiga lähialale. Kuna antud planeeringu puhul esineb eeldatavalt ülekaalukas avalik huvi tuulepargi rajamisel ja tavapäraste meetmetega ei ole võimalik mõju metsise elupaigale leevendada, siis on planeeringus ette nähtud kompensatsioonimeetme täpse tegevuskava väljatöötamine. Täpne tegevuskava kompensatsioonimeetme rakendamiseks tuleb arendajal välja töötada koostöös Keskkonnaameti ja liigi spetsialistiga.</p>
<p>10) KSH aruandes lk. 59-60 on loetletud meetmeid, mida (riik) peaks metsise kaitseks rakendama ning millised neist ei rakendata antud detailplaneeringu raames. Muu hulgas on märgitud, et kompenseerimaks tuulepargi mõju metsise</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse viidatud osas. Nii nagu ka KSH aruandes välja on toodud, siis nii KSH aruandes käsitletud alternatiivi I kui ka II puhul on oodata, et tuulikute rajamine vähendab metsiste arvukust alal ja/või põhjustab mänguala</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>elupaigale ja mõjusid looduskeskkonnale laiemalt tuleks tuulepargi ehitustegevusega samaaegselt (või eelnevalt) teostada Tellissaare raba mõjutavate kraavide sulgemine vastavalt Tellissaare hoiuala kaitsekorralduskavas 2013-2022 ettenähtule. Palume täpsemalt selgitada viidatud kraavide olulisust Tellissaare metsisemänguga seotud asurkonna seisundile (metsise mängude 2022. aasta seire aruande kohaselt esineb Tellissaare mängualal nõrk kuivendusemõju, elupaika rikkuvat kraavitust ei ole eraldi välja toodud) ning tuua välja kuidas ja millises ulatuses kaitsekorralduskavas ja KSH s refereeritud kirjelduse kohaselt pigem tagasihoidlikku mõju omavate kraavide sulgemine kompenseerib häiringuid mängualal või sellest läände jäävates elupaikades.</p>	<p>nihkumise tuulepargist kaugemale. Soovitatud Tellisaare raba KKK kohane sulgemine kuidagi tuulepargi tekitatavaid häiringuid ei vähenda. Meetme rakendamisel eeldatakse rabast idas elupaikade seisundi paranemist. Rabast idas paiknevad alad on metsise elupaigamudeli alusel samuti metsisele sobilikud ning kui häiringu tekkimisel elupaigakasutus nihkub ida suunas, siis antud elupaikade kvaliteedi tõstmine võimaldaks piirkonnas elupaigal säilida, mis on oluline elupaikade omavahelise sidususe säilitamiseks.</p>
<p>11) KSH aruandes lk. 60 on märgitud: „<i>Seega tuleb metsise elupaigast 1 km raadiusesse tuulikute kavandamisel rakendada heastavaid meetmeid</i>“. Selgusetu on, millist ruumilist ala antud juhul peetakse metsise elupaigaks. KSH s tuleks see ala määratleda või alternatiivselt näidata, milliste planeeritud tuulikute rajamisel on heastavate meetmete rakendamine vajalik (DP seletuskirja lk. 27 küll nimetab antud tuulikupositsioonid 20, 21 ja 22). Kas see suunis on seotud vaid Tellissaare mänguala asurkonnaga või ka Aesoo mängualaga (tabel 14 näitab nõrka ebasoodsat mõju Aesoo metsise püsielupaigale)? Juhul kui metsise elupaigana viidatakse alale, mis on käesoleval ajal EELIS-es liigi elupaigana registreeritud, siis selgitame, et see ala ei peegelda liigi poolt tegelikkuses kasutatavat ala ning Keskkonnaametis on käimas met sise tegelikkuse elupaigakasutust peegeldavate elupaikade moodustamine ja EELIS-esse kandmine. Seega, kui KSH seab metsise elupaigaga seonduvaid suuniseid, peab olema ka info muutumisel üheselt selge, millist ala sellega on silmas peetud. Aruandes ei ole lisaks eksperdi poolt riigi ülesandeks peetavatele tegevustele antud ka mingisugust sisulist ülevaadet arendaja poolt rakendatavatest heastamismeetmetest. Siinjuures märgime, et DP seletuskirja ptk-is 2.14.12 on loetletud planeeringu elluviimise tegevuskava, kuid see ei sisalda liikidele avalduva mõjuheastamismeetmete ellurakendamist.</p>	<p>Selgitame, et konkreetsed tuulikupositsioonid, mille puhul mingit meedet tuleb rakendada saab kehtestada detailplaneeringus, mitte KSH aruandes. Seega on ka seos tuulikupositsioonidega esitatud DP seletuskirjas ning selles osas muutmise vajadus puudub. Konkreetse tuuliku positsiooniga meetme sidumisel ei teki ka viidatud võimalikku arusaamatust juhul kui EELISes elupaiga andmeid muudetakse.</p> <p>KSH aruannet täiendatakse Aesoo mänguala puudutavas küsimuses.</p> <p>DP seletuskirjas olevat planeeringu elluviimise tegevuskava täiendatakse vastavalt liikidele avalduva mõju heastamismeetmete ellurakendamist puudutavaga. Selgitame, et nii KSH aruandes kui DP seletuskirjas on väljapakutud järgnev arendajale kohustuslik heastamismeetmete edasise kavandamise plaan. DP seletuskirjas on see seotud konkreetsete tuuliku positsioonidega ning sõnastus on järgmine „<i>Kompensatsioonimeetme täpse tegevuskava väljatöötamine ja meetme rakendamine toimub detailplaneeringu ja KSH menetlusest sõltumatult huvitatud isiku koostöös Keskkonnaametiga. Kompensatsioonimeetme elluviimist on asjakohane alustada ehitamisega paralleelselt. Täpne tegevuskava kompensatsioonimeetme rakendamiseks tuleb arendajal välja töötada koostöös Keskkonnaameti ja liigi spetsialistiga hiljemalt ehitamise alustamise teatise esitamise etapiks.</i>“ Väljapakutud lahendus on sarnane suurte infrastruktuuriprojektide (nt Rail Baltic) puhul rakendatavale praktikale.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>12) KSH aruande lk. 61 käsitleb ala P10 põhjapoolse osa arenduse olulist (mitteleevendatavat) mõju tedrele. Kas antud juhul ei oleks põhjendatud töötada välja heastamismeetmeid tedrele?</p>	<p>Liigi seisundi, rakendatud kaitsemeetmete ja sellest tulenevalt heastamismeetmete vajaduse hindamise osas on pädevaks asutuseks Keskkonnaamet. KSH aruande koostamisel on lähtutud teadmisest, et tedre puhul on tegu jätkuvalt III kaitsekategooria liigiga. LKS kohaselt liigi seisund loetakse soodsaks, kui selle asurkonna arvukus näitab, et liik säilib kaugemas tulevikus oma looduslike elupaikade või kasvukohtade elujõulise koostisosana, kui liigi looduslik levila ei kahane ning liigi asurkondade pikaajaliseks säilimiseks on praegu ja tõenäoliselt ka edaspidi olemas piisavalt suur elupaik. LKS kohaselt tagatakse III kaitsekategooria liikide soodne seisund vähemalt 10 protsendi teadaolevate ja Eesti looduse infosüsteemis registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitseks kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest.</p> <p>EELIS (26.09.2023) andmetel on registreeritud 371 tedre leiukohta, nendest 289 ehk ligi 78% jääb kaitstavale alale. Pärnu maakonna puhul on vastavad arvud 123 ja 83 ehk 67 %.</p> <p>Samuti ei ole tegu antud juhul Natura linnuala kaitse-eesmärgiks oleva tedre elupaigaga. Seega ei tulene hüvitusmeetmete leidmise vajadus Natura asjakohasest hindamisest.</p> <p>Eelnevalt lähtuvalt on mõju tedre elupaigale nii alternatiiv I kui II puhul ebasoodne ning lokaalsel tasandil esineb oluline pikaajaline ebasoodne mõju. Nii riiklikus kui maakondlikkus plaanis on aga ka tegevuse elluviimisel liigi soodsa seisundi tagamiseks kehtestatud nõuded täidetud ning ka antud elupaiga täielik kadumine tuulepargi rajamise tõttu ei põhjustaks looduskaitsealade kohase soodsa seisundi tagamiseks vajaliku kaitstavate alade osakaalu langemist alla 10 %-di. Seega KSH aruandes võib anda soovitusi heastamismeetmete rakendamiseks, kuid heastamismeetmete rakendamiseks kohustamine eeldaks tõenäoliselt liigi kaitsestaatus ülevaatamist.</p>
<p>13) Arendusalad P9 ja P10 määrati Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneeringuga, mis on toodud kehtivas Pärnu maakonna maakonnaplaneeringu lisa 6. Teemaplaneering märgib arendusala P9 ja P10 kohta kohta³, et neil aladel tuleb arvestada piirkonnas paikneva väikeluige</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse väikeluige puudutavate hinnangute osas.</p>

³ Tuginedes Eesti Maaülikooli 2011 tööle „Saare, Hiiu, Lääne ja Pärnu maakonna maismaa-alal maakonnaplaneeringu tuuleenergeetika teemaplaneeringu koostamine: Analüüs linnustiku osas teemaplaneeringuga kavandatavate objektidega kaasnevatest võimalikest mõjudest ja neid leevendavate meetmetest“ ja maakonnaplaneeringu KSH-le

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>toitumisalast tuleneva võimaliku konfliktiga (lisaks on märgitud väike konnakotka kaitse küsimust). Väikeluige rändepeatuskohtade (sh nii ööbimispaigad kui toitumisalad) andmestik on esitatud MTÜ Taevasikk 2021 töös „Väikeluige rändepeatuskohtade inventeerimine Lääne- ja Pärnu maakonnas“ Maismaalinnustiku analüüsi alusel (mis suuresti tugineb eelviidatud tööle) jäävad arendusalad väikeluige tsoonidesse 2 ja 3. KSH s on pelgalt märgitud, et väikeluige ala linnustiku uuringutel ei kohatud, kuid kattuvust tsoonidega on konstateeritud. KSH s antud hinnangut on vaja täpsustada, kas kavandatavad arendused võivad väikeluige rändepeatuspaikade kasutust mõjutada ning kuna väikeluik on ka Soomaa linnuala kaitse eesmärgiks, tuleb täiendavate andmete alusel kaaluda Natura asjakohase hindamise läbiviimise vajadust.</p>	
<p>14) KSH aruande lk. 49 on märgitud „registreeriti kolmemõõtmeliselt lindude liikumisi arendusalade kohal“. Kuidas seda mõista? Kas see tähendab pelgalt linnu kõrgust või ka ruumimudelit? Selle kohta ei leia aruandest teavet.</p>	<p>KSH aruandes täpsustatakse viidatud lause sõnastust.</p>
<p>15) KSH aruanne lk. 50 Millele tugineb <i>ptk Elupaigamuutused järelalus P9 ja P10 tuuleparkide arendusega kaasneva võivate elupaigamuutuste ulatus on pindalaliselt väike ning elupaigamuutuste negatiivne mõju väike kuni keskmine</i>. “Milliseid liike silmas peetakse? P10 lõunapoolne ala külgneb vahetult metsise elupaigaga, oletatav mõjuulatus metsisele on 650-865 m, mistõttu on vale väita, et elupaigale mõju ei ole. Mõju elupaigale ei piirdu ainult otsese elupaiga hävimise/muutumisega, muutused võivad olla ka kaudsemad.</p>	<p>KSH aruandes täpsustatakse viidatud lõigu sõnastust. Silmas on peetud asjaolu, et tegu on võrdlemisi väikese tuulepargiga.</p>
<p>16) KSH aruande lk. 51 tuleks täpsustada välitööde toimumise aega 16.-17.2022. Ilmselt on mõeldud ajavahemikku 16.-17.04.2022?</p>	<p>KSH aruandes täpsustatakse viidatud kuupäevi puudutavat osa.</p>
<p>17) Rähnliste territooriumite kaardistamiseks kasutati peibutamist valgesealgkirjurähni trummelduse (2 min) ja hallpea-rähni lauluga (1 min) 0,5 h enne päikesetõusu kuni 3-4 h peale päikesetõusu, kattes kogu uurimisala ca 150 m, mitte kaugemalt kui 250 m. Kuidas seda mõista- kas 150 m oli peibutuspunktide vahemaa või midagi muud?</p>	<p>KSH aruandes täpsustatakse viidatud lõigu sõnastust.</p>
<p>18) Aruanne lk. 55, joonisel 23 peaks olema kujutatud ka leitud kanakulli pesa, mille leidu on mainitud lk. 57.</p>	<p>Selgitame, et joonise 21-23 ei ole kajastatud ühegi II kaitsekategooria linnuliigi leiukohta (nagu ka joonise allkirjas öeldud) lähtudes LKS § 53. (1). Kaitsealuste liikide leiukohtade andmed edastatakse Keskkonnaametile kaardiandmetena.</p>
<p>19) Aruanne lk. 58 on antud soovitus: „Kasutada õhuliinide asemel maakaableid. Õhuliinide kasutamisel kasutada neil linnustiku jaoks nähtavust parandavaid</p>	<p>Selgitame, et KSH aruanne on informatiivne dokument, mis annab soovitusel meetmete rakendamiseks. Seega võib soovitada ka mitut meetet, millest sobiliku rakendamine otsustatakse strateegilise planeerimisdokumendi koostamisel</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p><i>linnumärgiseid</i>“. Tekib vastuolu, sest kahe meetme, millest üks on selgelt lindudele ohtlikum (õhukaablid), soovimine ei ole asjakohane.</p>	<p>läheldes ka teistest asjakohastest mõjudest (nt majanduslikest argumentidest). KSHs soovitatud meetmete arvestamine on kajastatud detailplaneeringus.</p>
<p>20) Põllukultuuride valimise soovitus leevendusmeetmena on kaheldav, sest eeldab tihedat suhtlust maaomaniku(e)ga u 25+ aasta jooksul, kuid omanik ei pruugi soovitustega nõustuda. Soovitus „<i>Tuulikute vahetu läheduse muutmine linnustiku jaoks võimalikult vähe atraktiivseks aitab vähendada kokkupõrgete riski</i>“ on tõhus, kuid üldist looduslikku mitmekesisust silmas pidades läheb vastuollu põhimõttega maastiku võimalikult looduslähedasena hoidmisele.</p>	<p>Nõustume, et vastava meetme rakendamine nõuaks vastavat maakasutuslikku kokkulepet. Arvestades, et arendusest huvitatud isikud on ühtlasi maaomanikud või omavad kokkuleppeid maa kasutuseks, siis ei saa väita, et sellised kokkulepped ei ole võimalikud.</p>
<p>21) Aruanne lk 58. 59 linnustiku tsoneeringu kohasele alale 8 tuulikute rajamisel on leevendusena kanakullile pakkumine, kus märgitakse „<i>Meede ei pruugi tagada leiukohas pesitsuse säilimist, kuid annab selleks võimaluse</i>“. Selline väide ei anna sugugi veendumust, et väljapakutut saaks pidada leevenduseks.</p>	<p>Kanakulli osas on meetme soovitamisel lähtutud asjaolust, et antud leiukohale kehtib LKS kohane isendi kaitse põhimõte. Soovitatud meetmed on sealjuures rangemad kui Keskkonnaameti poolt esitatavad metsaraie tingimused kanakulli pesade ümbruses. Liigi kaitse tegevuskava kohaselt tagavad ka üldpõhimõttena rakendatavad metsaraie tingimused suure tõenäosusega isendi kaitse, mitte pesitsuse säilimise.</p>
<p>22) Üldiselt leevendusmeetmetest kui meede pole kinnitust leidnud või katsetusjärgus (üks tume laba) või pole arendaja võimuses ellu viia (kraavide sulgemine, püsimetsandus), ei saa käsitleda leevendustena, sest nende rakendamine pole tagatud.</p>	<p>Meetmete rakendamine on kajastatud detailplaneeringu seletuskirjas. DPs on fikseeritud tuuliku positsioonid, mille puhul on konkreetse meetme rakendamine kohustuslik tuuliku rajamisel. Kuna mõnel juhul (nt kokkupõrkeohu vähendamiseks) on tehnilisi võimalusi mitmeid, siis on nende rakendamise osas jäätud paindlikkus valida vastaval ehituse ajahetkel parima praktika kohane meede.</p>
<p>23) Üldine märkus jooniste kvaliteedile ja sisule kohati äärmiselt keeruline eristada liikide asukohti kaardil, sest sümbolid on liiga väikesed ja värvid ei paista välja (eriti tähekeste puhul). Joonistest 21-23 pole arusaadav, mida tähistavad erinevate linnuliikide punktid kaardil kas juhuvaatlus, territooriumit tähistav lind või pesapaik? Samuti oleks töös asjakohane esitada kaart, kus on peal kõik loenduspunktid ja transektid, sest see on oluline lisateave, et veenduda ala piisavas uurituses.</p>	<p>Keskkonnaametile edastatakse linnuliikide leiukohtade andmed kaardikihina.</p>
<p>24) KSH aruande lk. 150 on linnustikuseire osas soovitatud järgnevat: „<i>kaitsealuste haudelinnuliikide inventuur sammuga 5 aastat vähemalt kahel korral pärast vastava arendusala tuulikute lõplikku või olulises osas valmimist ja käivitamist.</i>“ Sõnastus on mitmeti mõistetav kas on mõeldud, et seiret tuleb teha 5. aastal ning peale seda järgmise 5 aasta möödudes peale arendusala valmimist? Nii pikk seiresamm ei ole (vähemalt arenduse tööle hakkamisele järgnevatel aastatel) põhjendatud. Maismaalinnustiku analüüsis on soovitatud ehitusjärgse seire</p>	<p>Sõnastust parandatakse. Juhime tähelepanu, et tegu on haudelinnustiku seire soovitusel, mida maismaalinnustiku analüüs ei käsitle. Eesmärk on saada ülevaadet haudelinnustiku muutusest ehitusjärgsel ajal ja tuulepargi normaalse töötamise ajal peale ehitustegevuse mõju möödumist. Seire soovitus on sama Saarde vallas hiljuti käivitunud tuulepargi seirekavale, mida Keskkonnaamet on teadaolevalt pidanud kohaseks.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
kestvuseks vähemalt kahte aastat ning peale esimest seireaastat tuleb teha vahekokkuvõtte tulemustest ja nende alusel otsustada, kas jätkata kõigi seireteemadega või ainult osaga nendest. Seega esimene seirering tuleb teha arenduse tööle hakkamisele järgneval aastal.	Eraldi on antud ehitusjärgse hukkunud lindude seire soovitus ja viidatud on just maismaalinnustiku analüüsis soovitatud seire meetodikale.
25) KSH aruanne annab teatud soovitusi, mille abil vähendada võimalikku kokkupõrkeriski (värvida tuuliku labasid, suunata maakasutust). Palume täpsustada, millal neid meetmeid tuleb rakendada kas juba tuulikute rajamisel või võivad need jääda täiendavateks meetmeteks kui seire näitab ebasoodsat mõju (lindude liigset hukkumist)?	Meetmete rakendamine on kajastatud detailplaneeringu seletuskirjas. DPs on fikseeritud tuuliku positsioonid, mille puhul on konkreetse meetme rakendamine kohustuslik tuuliku rajamisel.
26) KSH aruanne lk. 46- „Kavandatava tegevuse puhul avaldub taimestikule mõju ehitusaegses etapis läbi otsese ehitusalustelt aladelt taimestiku eemaldamise ja ehitustegevusega kaasneva taimestiku kahjustamise (masinatega tallamine ehitusalade vahetus läheduses)“ arvestada tuleb ka võimaliku kuivenduse mõjuga.	KSH aruande vastavat peatükki täiendatakse kuivenduse mõju käsitleusega.
27) KSH aruanne lk. 47, tabel 16 - „Alternatiiv II korral on tuulikute arv väiksem ning nende paigutus kõrgema väärtusega taimekoosluste osas soodsam. Keskkonnameetmetega oleks võimalik taimestiku bioloogilist mitmekesisust ja seeläbi elurikkust eeskätt P9 alal oluliselt tõsta“. Mis moodi tõstab tuulikute ehitamine (raadamine, teede ehitus) bioloogilist mitmekesisust ja elurikkust? Ühe elupaiga elustiku asendumine teisega (mets → avamaa) ei ole argument.	KSH aruande vastava lõigu sõnastust parandatakse.
28) KSH aruanne ptk 4.1.2, lk. 32- „Tuulepargi ehitamisel esineb ehitusaegne veealandus vundamentide rajamisel“. Käsitletud on vaid vundamentide rajamist, kuid mitte juurdepääsuteede (s. h teekraavide) rajamist, millel on samuti oluline kuivendav mõju, eriti märgadele elupaigatüüpidele.	KSH aruande vastavat peatükki täiendatakse.
29) KSH aruanne ptk 4.1.4, lk. 35 – „Alternatiiv I puhul ei saa välistada ebasoodsa mõju avaldamist Tellissaare loodusala elupaigatüüpidele 7140 ja *91D0 ning alternatiiv II puhul ei saa välistada vähest (eeskätt ehitusaegset) ebasoodsat mõju elupaigatüübile *91D0.“ Sellest tingituna on tabelis 12 välja toodud leevendusmeetmed ebasoodsate mõjude ära hoidmiseks. Nõustume, et ehitusprojektide koostamisel tuleb tagada, et kuivendussüsteemi kuivendav mõju ei suureneks loodusala suunas. Kuid lisame, et kuivendusprojektide raames peaks kaaluma samuti võimalust Tellissaare looduslal olevate kraavide, millel on Tellissaare loodusala elupaikade inventuuri andmetel jätkuvalt kuivendav mõju,	KSH aruannet täiendatakse vastava soovitusiga.

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>sulgemist. Vastav tegevus on ette nähtud ka Tellisaare hoiuala kaitsekorralduskavaga.</p>	
<p>30) KSH aruande ptk 4.3.1.2, lk. 48 – „Vältida kaitsealuste taimede kasvukohtades vee ja valgusrežiimi muutust. Selleks tuleks vältida raiet vähemalt 20 m raadiuses kasvukohtadest.“ Ilmselgelt ei ole veerežiimi muutuse vältimine võimalik vundamentidel ja nende vahetus läheduses, kus samuti on kaitsealuste taimede kasvukohti leitud. Seega ei ole meede igal juhul realiseeritav ega tõhus.</p>	<p>Selgitame, et planeeringus on kavandatud ainult ühe tuuliku (pos 18) montaažiplatsi ala lähemale kui 20 m kaitsealuse taimeliigi (karukold) kasvukohast. Pos 18 puhul tuleb seega rakendada KSH aruandes esitatud ümberasustamise meetet. Planeeringus on kõigi teiste tuuliku positsioonide, teede ja trasside puhul arvestatud KSH aruandes esitatud soovitusi ja tagatud kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade säilimine.</p>
<p>31) KSH aruanne ptk. 4.3.4.2, lk. 72 - „OÜ Rewild hinnangus lähtuti Põhja Pärnumaa valla osas uuest menetletavast üldplaneeringust ja Tori valla osas kehtivast endise Tori valla üldplaneeringust“. Märkime, et Tori Vallavalituse tellimusena on valminud töö „Tori valla rohevõrgustiku analüüs ning rohevõrgustiku toimimise tagamiseks vajalike tingimuste määramine“⁴, mille kohaselt on ala P10 lõunaosas tehtud ettepanek rohevõrgustiku tugiala moodustamiseks. Palume sellega tutvuda ning hinnata, kas kõnealune planeering arvestab töös seatud rohevõrgustiku kaitse ja kasutustingimustega.</p>	<p>Selgitame, et kuna KSH aruande koostamise raames valminud OÜ Rewild P9 ja P10 tuulepargi ala rohevõrgustiku eksperthinnang valmis paralleelselt Tori valla ÜP rohevõrgustiku hinnanguga, siis Tori valla rohevõrgustiku hinnangu koostamisel on arvestatud OÜ Rewild hinnangut ja sellest tulenevat soovitusi P10 alast lõunas laiendada maakonnaplaneeringu kohast tugiala (nii palju kui see jääb Tori valla territooriumile) ja kavandada täiendavad koridorid. Antud hinnangud on omavahel kooskõlas.</p>
<p>32) Menetletavas Põhja Pärnumaa valla üldplaneeringus on rohevõrgustiku osas seatud tingimus, et kavandatud tuuleenergia arendusalade ning Natura loodusalade vahele peab jääma kaitse eesmärkide säilimisest lähtuvalt vähemalt 100 m puhver. Jättes kõrvale otseselt planeeringuala piiri ja võttes aluseks vaid tuuliku asukoha, siis planeeritud tuuliku nr 15 näitlik asukoht ei arvesta üldplaneeringus seatud tingimust.</p>	<p>Selgitame, et Põhja-Pärnumaa valla üldplaneering on koostamisel (ei ole isegi vastu võtnud seisundis). Viidatud tingimus rakendub ÜP kehtestamise järgselt detailplaneeringute koostamisel ning soovitakse kehtestada ettevaatusprintsipi lähtudes. Antud DP KSH aruandes on antud kohapõhine hinnang loodusala kaitse-eesmärkidest lähtuvalt ning soovitatud meetmed kaitse-eesmärkidele mõjude vältimiseks.</p>
<p>33) KSH aruande ptk 4.3.4.6, lk. 83 – „Juhul kui P10 lõunapoolsele osale rajatakse tuulikud, siis avaldub rohevõrgustikule oluline mõju elupaikade killustumise ja häiringute tõttu. Tugiala funktsionaalse pindala kao hüvitamiseks tuleb Tellisaare tugiala menetletavas Põhja Pärnumaa valla ja Tori valla üldplaneeringus laiendada (Joonis 32).“ Siinkohal tuleb hinnata, kas ettepanekut hõlmav ala on samaväärne ja väärtuslik, et moodustada toimiv rohevõrgustiku tugiala. Teisalt tuleb aru saada, et tugiala nihutamine ei muuda konflikti arendusalade ja RV vahel olematuks, sest ettepaneku ala vastavalt joonisele 32 hõlmab Põhja Pärnumaa eriplaneeringu asukoha eelvaliku ala nr 2. Ka koosmõjude ptk-s 4.14, lk. 149 on rõhutatud, et looduskeskkonna vaatest on</p>	<p>Selgitame, et esitatud rohevõrgustiku laiendamise ettepanek on KSH aruandes esitatud zooloogi poolt lähtudes DP KSH raames tehtud välitöödest ja kaardianalüüsist ehk lähtutud ongi ala väärtustest ning rohevõrgustiku toimivusest. Võimalike koosmõjude hindamisel kehtib üldjuhul põhimõte, et iga järgneva arenduse puhul tuleb hinnata koosmõjusid eelnevatega. Antud juhul on P9 ja P10 arendusalade puhul tegu juba kinnitatud asukohavaliku aladega kus käib detailplaneeringu koostamine. Põhja-Pärnumaa eriplaneeringu koostamisel on käimas alles asukohavaliku etapp. Põhja-Pärnumaa eriplaneeringu koostamisel</p>

⁴ Consultare OÜ, 2023

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
vajalik, et piirkonda täiendavate tuuleparkide kavandamisel tuleb tagada rohevõrgustiku toimimine.	tuleb seega antud ala käsitleda kui tuulepargi ala ning hinnata võimalikke koosmõjusid, sh mõjusid rohevõrgustikule.
34) KSH aruande ptk-is 4.4.2 on hinnatud mõju pinnaveele, sh käsitletakse veekogude kalda ehituskeeluvööndite temaatikat. Aruandes lk. 88 on seoses Siberi ojaga (Mädaojaga) märgitud, et metsaalal laieneb ehituskeeluvöönd piiranguvööndini. LKS § 38 lg 2 kohaselt rakendub nimetatud erisus vaid rannal ja järve või jõe kaldal, kuid mitte oja või teiste väiksemate veekogude kallastel. Ning teiseks KSH aruandes ega planeeringu seletuskirjas ei ole kirjeldatud, kuidas on kavandatud juurdepääsutee läbi Siberi oja ehituskeeluvööndi tuulikuteni nr 15 ja 16 (vt KSH joonis 34).	KSH aruannet korrigeeritakse ja täiendatakse esitatud märkuste kohaselt. Detailplaneeringuga ei seata eraldi nõudeid juurdepääsutee ja Siberi oja ristumiseks. Ristumised Siberi ojaga on olemas, planeeringulahendusest lähtuvalt on vajalik ristumiste laiendamine/tugevdamine, mis on ehitusprojektiga lahendatav tegevus. Kui Keskkonnaametil on omapoolseid tingimusi ristumise osas palun need esitada edasises menetluses.
35) KSH aruande lk. 95 on joonisel 40 esitatud illustreeriv skeem tuuliku nähtavuse kohta. Antud skeemi kasutatakse paljude tuuleparkide mõju hindamises. Ehkki antud joonis on mõtte poolest korrektne (kui hoone on metsa varjus, siis ei ole tuulikut näha), siis selle visuaal kannab joonise koostamise aegset infot 2012. aastal võib olla tõesti püstitati tavapärasest metsast u 2 korda kõrgemaid tuulikuid, DP-ga kavandatavad tuulikud on aga tavapärasest metsast suurusjärgus 5-7 või enamgi korda kõrgemad.	Joonis eemaldatakse aruandest. Antud joonist kasutatakse nähtavuse illustreerimiseks – tegu on skemaatilise illustratsiooniga.
36) KSH aruande lk. 98 on väidetud – „ <i>Kagu suunas asuvad Soomaa matkaradade vaatetornid jäävad tuulikuparkidest üle 10 km kaugusele metsasele alale ning tuulikud ei ole nendest nähtavad.</i> “ Antud väide ei ole tõene, mida kinnitab ka aruande lk. 100 toodu.	Selguse huvides lause eemaldatakse, kuigi lause sisu oli korrektne. KSH aruandes on käsitletud detailsemalt Soomaa matkaradasid ja vaatetorne, mis on lähemal kui 10 km tuulepargist. Soomaal on ka teisi matkaradasid ja vaatetorne, mis jäävad kaugemale kui 10 km, kuid nende puhul tuulepargi nähtavus puudub või on väga vähene.
37) DP seletuskirja (lk 29) ja KSH aruande (lk 86, tabel kohaselt võib olla vajalik ehitussüvendi test ja mullatööde ajal (põhja)vett ära juhtida. Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et põhjavee ümberjuhtimiseks on vajalik vee erikasutuse keskkonnaluba (veeseadus (VeeS) § 187 p 12). KSH aruandes tuleks hinnata, kui suur võib olla ära juhitava põhjavee maht ning milline on põhjavee võimaliku alandusleetri ehitusaegne ulatus. Seletuskirjas (lk 29) on toodud, et võib osutada vajalikuks ületavate teede jt rajatiste rajamine. Tee või raudtee koosseisu kuuluva silla või truubi ehitamine avalikult kasutataval veekogul või avalikul veekogul tuleb registreerida veekeskkonnariskiga tegevuse registreeringuna vastavalt VeeS § 196 lg 1 ja lg 2 p 4.	KSH aruannet täiendatakse ettepaneku kohaselt. Samuti lisatakse viide edasisele keskkonnalubade ja registreeringute vajadusele.
38) KSH aruandes on võrrelnud 0 alternatiivi kahe arendusalternatiiviga, mille erinevus seisneb tuulikute arvus. KSH on jõudnud järeldusele, et mõlemad	KSH aruandes on esitatud rohkemate (esialgselt soovitud) ja vähemate tuulikute arvuga planeeringu lahendused alternatiividena. Hinnatud alternatiiv II puhul on

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>alternatiivid omavad ebasoodsat mõju looduskeskkonnale, mille leevendamiseks on ette nähtud teatud leevendavaid meetmeid (mille toimes kahjuks täna kindlus puudub) ning kuna osad negatiivsed mõjud ei ole leevendatavad, siis samuti kompenseerivaid meetmeid. Miks ei ole aruandes käsitletud võimalust loobuda üksikute kõige olulisemat negatiivset mõju omavate tuulikute püstitamist ning seetõttu tuulepargi mõnevõrra vähendatud mahus väljaarendamist või tehtud ettepanekuid teatud tuuliku te asukoha muutmiseks? Näiteks hiljuti avatud Saarde tuulepargi detailplaneeringus ja KHS s loobuti ekspertide soovitudele tuginedes kõige suurema riskantsusega tuulikute rajamisest, planeeringu lõplik tuulikute arv jäi väiksemaks kui algselt soovitud, kuid leiti erinevate huvide vahel aktsepteeritav kompromiss.</p>	<p>tegu lahendusega, mille puhul on loobutud kõige kriitilisema (olulise mõjuga) tuulikute positsioonidest või neid nihutatud. See kas sellist tuulikute arvu vähendamist KSHs käsitleda alternatiivina või keskkonnameetmena on juhteksperdi vastavast eelistusest lähtuv valik – mõlemad lahendused on mõju hindamise meetoodilisest vaatest võimalikud ja lubatavad. KSH aruande linnustiku osas on lisaks määratletud alad kuhu tuulikute rajamine on olulise mõjuga linnustikule. Nende positsioonide puhul esineb valik, kas nende rajamisest loobuda või leida sobilikud keskkonnameetmed sh kompenseerivad meetmed, mille elluviimiseks tuleb koostada pädeva asutusega koostöös tegevuskava. Antud planeeringu puhul tuleb täiendavalt arvestada, et suure tõenäosusega on tegu tuulepargiga, mida võib pidada olulise avaliku huviga objektiks ning pargi võimsuse vähendamine ei saa olla kergekäeline otsus.</p>
<p>39) Eelnevas punktis märgitud temaatikat käsitleb DP seletuskirja lk. 26, kus leitakse, et Euroopa Liidu Nõukogu otsekohalduva määruse 2022/2577 art 3 lg 1 rakendamisel ei saa „alternatiiv“ olla detailplaneeringu järgsete tuulikupositsioonide koguarvu vähendamine või paigutuse muutmine nii, et tuulepargi koguvõimsus väheneb. Keskkonnaamet selle tõlgendusega, samuti seletuskirjas järgneva arutluskäiguga II või III kategooria liigi üksikisendite mõjutamisega ei nõustu. Esmalt märgime, et eelviidatud Euroopa Liidu Nõukogu määrus on küll otsekohalduv, kuid selle teatud aspektid siiski vajavad Eesti õigussüsteemi ülevõtmist. Keskkonnaametile teadaolevalt on seda kavandatud Energiamajanduse korralduse seaduse muutmise teel.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Vastava regulatsiooni kehtestamisel sellest lähtutakse. Käesoleval ajal on teadaolevalt Energiamajanduse korralduse seaduse muutmise eelnõu alles huvigruppidele täiendusettepanekute esitamiseks saadetud ning sellest veel lähtuda võimalik ei ole.</p>
<p>Keskkonnaamet nõustub, et viidatud otsekohalduva määruse alusel on käesoleva planeeringuga kavandatav tuulepark eelduslikult ülekaaluka avaliku huviga arendus, mis annab ühe eelduse teha erisuse liigikaitseõuetes. Ülekaalukas avalik huvi määruse artikli 3 mõttes ei ole samas absoluutne kriteerium ja pädev asutus peab ülekaaluka avaliku huvi eelduse paikapidavust igal üksikjuhul (sh käesoleva DP puhul) kontrollima. Ka ülekaaluka avaliku huviga arenduse kavandamisel peab kavandama asjakohaseid ja piisavaid leevendusmeetmeid (milleks võib olla ka üksikute tuulikute ärajätmine või ümberpaigutamine), kui nende rakendamine ei muuda kogu arenduse elluviimist võimatuks. Liikide kahjustamine ja hüvitusmeetmete rakendamine on võimalik vaid siis, kui mõju ei ole võimalik leevendada. Kuna KSH aruanne ja eskiis vajavad täiendamist, ei ole Keskkonnaametil</p>	<p>Selgitame, et KSH aruandes on käsitletud alternatiividena kahte tuulepargi lahendust, mis erinevad teineteisest 10 tuuliku võrra. Sealjuures alternatiiv II puhul on tuulikute arv väiksem eeskätt P10 lõunapoolsel alal, mis on keskkonnamõjuliselt kõige probleemsem ala. Detailplaneeringu eelnõus on esitatud sealjuures KSH aruandes eelistatud (st väiksemate ebasoodsate mõjudega) vähendatud tuulikute arvuga lahendus. Seega on tuulikute arvu juba KSH ja planeeringu koostamisel olulisel määral vähendatud.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

<i>Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>veel võimalik hinnata kavandatavate leevendusmeetmete asjakohasust ja piisavust ega loodusväärtustele kahju tekitamise lubamist.</p>	
<p>Ning teiseks, nii KSH aruanne kui DP seletuskiri viitavad antud planeeringu puhul metsise kaitsele LKS § 48 lg 2 ja lg 4 mõistes. Viidatud sätete kohaselt tagatakse II kaitsekategooria liikide vähemalt 50 protsendi teadaolevate ja Eesti looduse infosüsteemis registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest ning piiritlemata II ja III kategooria kaitsealuste liikide elupaikades rakendub isendi kaitse. Selgitame, et LKS § 48 lg 2 kohasesse arvestusse arvatakse kõik liigi elupaigad, mis paiknevad kaitsealadel, hoiualadel või püsielupaikadel, hoolimata sellest, kas antud liik on nimetatud konkreetse ala kaitse eesmärgiks. Aladel, kus liik ei ole kaitse eesmärgina nimetatud, toimub tema kaitse läbi elupaikade kaitse. Eelnevast lähtudes oleme seisukohal, et kavandatud planeeringulahendusega võib kaasneda väga oluline negatiivne mõju Tellissaare hoiualal paikneva heas seisundis oleva Tellissaare mängualaga seonduvale metsise asurkonnale ning seeläbi ka liigi seisundile. Tegemist ei ole pelgalt üksikisendi kaitsega seotud küsimusega.</p>	<p>Selgitame, et KSH aruanne ja DP seletuskiri ei käsitle Tellissaare hoiuala metsise elupaika isendi kaitse küsimusena. Nimetatud viide KSH aruandes ja DP seletuskirjas isendi kaitse osas on rakendatav nende II ja III kaitsekategooria liikide osas, kelle elupaiku tuvastati planeeringualal (nt kanakull).</p> <p>LKS kohaselt liigi seisund loetakse soodsaks, kui selle asurkonna arvukus näitab, et liik säilib kaugemas tulevikus oma looduslike elupaikade või kasvukohtade elujõulise koostisosana, kui liigi looduslik levila ei kahane ning liigi asurkondade pikaajaliseks säilimiseks on praegu ja tõenäoliselt ka edaspidi olemas piisavalt suur elupaik. LKS kohaselt tagatakse II kaitsekategooria liikide (nagu metsis) soodne seisund vähemalt 50 protsendi teadaolevate ja Eesti looduse infosüsteemis registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitseks kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest. EELIS (11.10.2023) andmetel on registreeritud 467 metsise leiukohta, nendest 414 ehk ligi 88% jääb kaitstavale alale. Pärnu maakonna puhul on vastavad arvud 87 ja 76 ehk 87%. Seega on metsise puhul 50% elupaikade kaitse nõue tagatud nii riiklikul kui maakondlikul tasandil ka ilma Tellissaare hoiualale jääva elupaigata. Lähtudes aga asjaolust, et realselt on metsise seisund Eestis halvenev, on KSH aruandes mõju metsisele peetud siiski olulisel määral ebasoodsaks ja tehtud ettepanek kompenseerivate meetmete rakendamiseks. Meede on tuulikute positsioonide 20, 21, 22 puhul seatud detailplaneeringus kohustuslikuks. Märgitud on, et asjakohane on parandada mõne Soomaa tuumalasse jääva metsise elupaiga seisundit. Kompensatsioonimeetme täpse tegevuskava väljatöötamine ja meetme rakendamine toimub detailplaneeringu ja KSH menetlusest sõltumatult huvitatud isiku koostöös Keskkonnaametiga. Kompensatsioonimeetme elluviimist on asjakohane alustada ehitamisega paralleelselt. Täpne tegevuskava kompensatsioonimeetme rakendamiseks tuleb arendajal välja töötada koostöös Keskkonnaameti ja liigi spetsialistiga hiljemalt ehitamise alustamise teatise esitamise etapiks.</p>
<p>3. Kliimaministerium 04.10.2023 nr 7-15/23/3812-2</p>	

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>Tutvunud materjalidega, esitab Kliimaministeerium alljärgnevalt järgmised seisukohad: Täiendada KSH aruande ptk 3 ning hinnata detailplaneeringuga kavandatava tegevuse kooskõla Pärnumaa kliimakavaga 2030 ning selles seatud kasvuhoonegaaside heite vähendamise ja/või sidumise eesmärkidega.</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse vastava analüüsiga vastavuse osas Pärnumaa kliimakavale 2030.</p>
<p>4. Põllumajandus- ja toiduamet 04.10.2023 nr 6.2-1/7463-1</p>	
<p>Põllumajandus- ja Toiduamet on tutvunud „Tuuleenergia arendusalade P9 ja P10 detailplaneering, eskiislahendus juuli 2023“ (AB Artes Terrae OÜ, Töö nr: 22016DP3, Kuupäev: 24.07.2023).</p> <p>Planeeringuga kavandatakse Pärnu maakonnaplaneeringus, Tori ja Vändra valla üldplaneeringutes märgitud elektrituulikute arendusaladele P9 ja P10 elektrituulikud ja nende toimimiseks vajalikud tehnovõrgud. Elektrituulikute arendusala P9 paikneb Põhja-Pärnumaa vallas Rahnoja külas ning Tori vallas valdavalt Tohera külas, arendusala kogupindala on 291,2 ha. Arendusala P10 paikneb Põhja-Pärnumaa vallas Vihtra külas (kahe eraldi alana) ning Tori vallas Aesoo külas. Ala pindala on 269,4 ha. Planeeringu ala on osaliselt hõlmatud maaparandusehitistega.</p> <p>Täiendada planeeringu peatükk 2.9 Maaparandussüsteemid ja sademevesi esimest lõiku järgmiselt: <i>Ehitusprojekti maaparandussüsteemide ümberehitamise osa peab koostama ettevõtja, kes on esitanud majandustegevusteate maaparandusalal tegutsevate ettevõtjate registrisse (MATER).</i></p>	<p>Detailplaneeringusse lisatakse allolev tekst. <i>Ehitusprojekti maaparandussüsteemide ümberehitamise osa peab koostama ettevõtja, kes on esitanud majandustegevusteate maaparandusalal tegutsevate ettevõtjate registrisse (MATER).</i></p>
<p>5. Transpordiamet 05.10.2023 nr 7.2-1/23/15024-4</p>	
<p>Tutvunud materjalidega, esitab Kliimaministeerium alljärgnevalt järgmised seisukohad: Seletuskirjas täpsustada, et riigiteega ristuvate tehnovõrkude rajamine tuleb ette näha kinnisel meetodil. Tehnovõrkude projekti koostamiseks taotleda EHS § 99 lõike 3 alusel nõuded Transpordiametilt.</p>	<p>Detailplaneeringusse lisatakse allolev tekst. <i>Riigiteega ristuvate tehnovõrkude rajamine tuleb ette näha kinnisel meetodil. Tehnovõrkude projekti koostamiseks taotleda EHS § 99 lõike 3 alusel nõuded Transpordiametilt.</i></p>
<p>Planeeritavad tuulegeneraatorid on oma kõrguse tõttu takistused, seega on vajalik täpsustada detailplaneeringu eelnõud ning täiendada seda lennuohutustulede paigaldamise vajadusega. Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Konventsiooni lisa 14 (ICAO Annex 14) nõuetest lähtuvalt peavad tuulikud olema valgustatud kas madalintensiivsusega tüüp B tuledega või keskintensiivsusega tüüp B tuledega (vt kirja lisa). Kuna tuulepargi näol on tegu takistuste grupiga, ei pea</p>	<p>Detailplaneeringusse lisatakse allolev tekst. <i>Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Konventsiooni lisa 14 (ICAO Annex 14) nõuetest lähtuvalt peavad tuulikud olema valgustatud kas madalintensiivsusega tüüp B tuledega või keskintensiivsusega tüüp B tuledega (vt kirja lisa). Kuna tuulepargi näol on tegu takistuste grupiga, ei pea keskintensiivsusega tulesid paigaldama igale tuulikule. Keskintensiivsusega tuledega peab valgustatud olema pargi</i></p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

<i>Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek</i>	<i>Seisukoht</i>
keskintensiivsusega tulesid paigaldama igale tuulikule. Keskintensiivsusega tuledega peab valgustatud olema pargi perimeeter ning tulede vahekaugus ei tohi seejuures ületada 900 meetrit. Keskintensiivsusega tulede paigaldamisel tuleb tagada, et tuled sähviksid samaaegselt.	<i>perimeeter ning tulede vahekaugus ei tohi seejuures ületada 900 meetrit. Keskintensiivsusega tulede paigaldamisel tuleb tagada, et tuled sähviksid samaaegselt.</i>
6. Rail Baltic 28.09.2023 nr KV2023-231	
Tutvunud antud detailplaneeringute eskiislahendusega, sealhulgas Tuulepargi arendusalade P9 ja P10 detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande eelnõuga. KSH käigus ei tuvastatud, et tuuleparkide planeerimisel võiksid esineda koosmõjud üle 9 km kaugusel paikneva Rail Balticu trassiga või tuulepargi rajamine võiks kuidagi mõjutada Rail Balticuga seonduvate leevendusmeetmete toimivust. Rail Baltic Estonia OÜ-l Tuulepargi arendusalade P9 ja P10 detailplaneeringu eskiislahendusele ja KSH aruande eelnõule märkused puuduvad.	Teadmiseks võetud.
7. Zoja Kuusmäe 20.3.2023	
Minu vastuväited tuulepargi rajamise vastu ja kindel nõue minu maa-alale (Tammeoja mets) mitte paigaldada tuulikuid, kaableid ja taristuid ehk tuulepark. Põhjendused: Tekitab valgusreostuse helireostus madalsageduste helide näol kuni 90 km. Sädeluste vältimiseks kasutatakse (rootorites) helegaasi mis on 20 korda kahjulikum kui CO2, mille vastu me võitleme. Tuulikud on kahjulikud lindudele mistõttu värvulised hävivad ja mets kahjustub kuni hävimiseni. Kaablid ja alajaamad vähendavad metsa ja põllumaa pindala.	Planeeringu eelnõu edasisel koostamisel välditakse tuulepargi taristu paigutamist nimetatud maaüksusele.
8. Karmel Energia 03.10.2023: Jürimäe katastriüksuse omanik, Jürimäe katastriüksuse omanik, Lumera katastriüksuse omanik, Sven Aasa (Karmel Energia OÜ juhatuse liige)	
Arvamused Pärnu maakonna planeeringuga määratud tuuleenergeetika arendusaladel P9 ja P10 tuulepargi detailplaneeringute eskiisi ning KSH aruande kohta on järgevad: Õiguslik alus: Allakirjutanud omavad arendusalal P9 Jürimäe (katastritunnus 80802:001:0562) katastriüksust, Lumera (katastritunnus 80802:001:0016) katastriüksust ja neile katastriüksustele seatud hoonestusõigust 4 tuulikuga tuulikupargi rajamiseks. Allakirjutanud selgitavad alljärgnevalt kokkuvõtlikult, et:	Teadmiseks võetud. Maaomanikud ja Karmel Energia on PlanS §127 lg 2 kohaste kaasatavate isikute nimekirjas. Selgitus on võetud teadmiseks, sisuline käsitus on allpool.

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>a) Ei nõustu arendusala P9 detailplaneeringu eskiisiga, kuna see ei arvesta nende õigusi püstitada elektrituulikud Jürimäe ja Lumera katastriüksustele.</p> <p>b) Jürimäe ja Lumera naaberkinnistutele on planeeritud tuulikud allakirjutante õiguste ja majanduslike huvide arvelt. Detailplaneeringu koostaja on lähtunud ainult Jürimäe ja Lumera katastriüksuste naaberkinnistute omanike majanduslikest huvidest ja ei ole proovinud leida erinevate osapoolte huvidele rahuldavat lahendust.</p> <p>c) Allakirjutanud paluvad ennast nimetada planeeringust huvitatud isikute nimekirja, et edaspidi enda õigusi paremini kaitsta.</p> <p>Palume Tori Vallavalitsusel tagastada detailplaneeringu P9 arendusala eskiisprojekt planeeringu koostajale ning paluda leida tuulikute paigutus eskiisil, mis sobiks kõikidele P9 arendusalasse jäävatele kinnistuomanikele. Selgitame oma väiteid alljärgnevalt põhjalikumalt.</p>	
<p>Asjaolud:</p> <p>17. märtsil 2016. aastal saatis Karmel Energia OÜ (Arendaja 1) esindaja Tori valda (Vald) arendusalal P9 detailplaneeringu (DP) algatamise taotluse. Vald korraldas Arendaja 1 esindaja ja P9 ala maaomanike vahel kohtumise 18.04.2016, kus Arendaja 1 esindaja selgitas arenduse plaane ja perspektiive. Ei Vallal ega maaomanikel mingeid vastuväiteid arendusele ei olnud.</p> <p>19. mai 2016 teatas Valla arendusnõunik Aarne Põlluäär, et DP algatamise eelnõu ja lähteülesanne on tema poolt ettevalmistatud. Peale seda saabus Valla poolt pikk vaikus, kuni 26 oktoober 2017 teatas Vald, et oleks hea teha veel üks kokkusaamine maaomanikega. Järgmisena soovis Vald DP materjali täiendamist, mida ka Arendaja 19. aprillil 2018 tegi. 29. mail 2018 soovis Vald veelkordset DP materjali esitamist põhjendusega, et saaks alustada menetlust kindlast punktist ja teha kõik sammud vastavalt planeerimisseadusele.</p> <p>6. septembril 2018 toimus Valla initsiatiivil veelkordne kohtumine maaomanikega. Vald nimetas seda kohtumist DP algatamise koosolekuks, kuigi planeerimisseadusest sellise koosoleku korraldamise vajadust ei tulene.</p> <p>Arendaja 1 käitus jätkuvalt heauskselt - rääkis läbi maaomanikega, sõlmis hoonestusõiguse lepinguid ja tuletas Vallale meelde 9. juulil 2020, et ta on endiselt huvitatud DP algatamisest vastavalt taotlusele.</p> <p>Kuid ei DP algatamise, ega algatamisest keeldumise otsust Vallalt Arendajale 1 ei saanudki.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

<i>Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>8. jaanuaril 2021. aastal teatas Vald kirjalikult, et on algatamas detailplaneeringut Metsamaahalduse AS (Arendaja 2), OÜ Kabin ja Pojad (Arendaja 3), OÜ Utilitas Wind (Arendaja 4), Sunly Wind OÜ (Arendaja 5) soovil.</p> <p>Arendaja 1, Arendaja 2 ja Arendaja 3 suhtlesid omavahel ja Arendaja 2 ning Arendaja 3 olid igati valmis tagama Arendaja 1 õigusi DP koostamisel. Samuti oli Arendaja 4 (kellele ei kuulu P9 alal ühtegi kinnistut) teadlik Arendaja 1 huvidest ja õigustest. Arendaja 1 jäi heauskselt lootma, et Arendaja 2, Arendaja 3 ja Arendaja 4 arvestavad planeerimisprotsessil ka Arendaja 1, ning Lumera ja Jürimäe kinnistu omanike huvidega.</p> <p>12. jaanuaril 2021. andis Arendaja 1 Vallale tingimusliku nõusoleku, et kui arvestatakse Arendaja 1 soovidega Jürimäe ja Lumera kinnistule tuulikute rajamiseks, siis lubab ta DP planeeringu algatada Arendajate 2,3,4,5 algatuse alusel.</p> <p>On säilinud kirjavahetus, kus Arendaja 2 teeb igati mõistlikke ettepanekuid Arendajale 1-le koostöö ja võimaliku tuulikute paigutuse osas (esimesed eskiisid ja koostöölepingu mustand). Esialgsetes eskiisides olid allakirjutanute huvid tagatud, mida aga ei ole lõplikus eskiisis. Arendajad 2,3,4,5 ei ole enne DP lõpliku eskiisi avalikustamist küsinud Arendajalt 1 arvamust ja otsinud ühisosa.</p>	
<p>Selgituseks:</p> <p>Seadustes ei tulene, et Arendajate 2,3,4,5 majanduslikud huvid on eelistatud Arendaja 1 ning Lumera ja Jürimäe kinnistute omanike huvide ees ainult seetõttu, et nad finantseerivad DP ja KSH läbiviimist ning on DP algatajad. Juhime Valla tähelepanu, et esmane DP algataja oli aastal 2016 Arendaja 1. Ning sellele algatusele ei ole siiani ametlikku vastust saabunud. Seega on igati õiguspärane eeldada, et Vald algatab lähiajal P9 arendusalale Arendaja 1 taotluse alusel detailplaneeringu, isegi, kui selleks tuleb Arendajate 2,3,4,5 soovil algatatud DP tühistada.</p> <p>Seadusandja mõtte seadusi luues on olnud, et KOV-id viivad planeeringuid läbi sõltumatult ning ühtegi asjasse puutuvat isikut eelistamata. Vaidlust ei saa olla selle üle, et kas Jürimäe ja Lumera kinnistute omanikud ning Arendaja 1 on asjasse puutuvad isikud, kuna omavad õigusi DP ala sees.</p> <p>Ka ei saa olla kahtlust Arendaja 1 võimekuses viia läbi edukas planeerimisprotsess koos keskkonnamõjude hindamisega. Saarde vallas rajatud 9 tuulikuga tuulikutupargi</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek	Seisukoht
<p>arenduse algatas ja viis läbi Arendaja 1 kaasates finantsinvestorid ja rääkides läbi kõikide osapooltega.</p>	
<p>Küsimused ja ettepanekud:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Miks Vald ei ole algatanud vastavalt Arendaja 1 soovile detailplaneeringut alale P9 vaid algatas DP Arendajate 2,3,4,5 soovidele vastu tulles? 	<p>Käesolev detailplaneering on valla ülene (Tori vald ja Põhja-Pärnumaa vald) ja algatamiseks oli vajalik kõigi osapoolte kaasamine, et saavutada planeerimisprotsessiga parim tulemus. Detailplaneeringu algatamise kavatsusest teavitati kõiki seotud osapooli (huvitatud isikud, maaomanikud, hoonestajad) enne detailplaneeringu algatamise otsust ja vastuväiteid detailplaneeringu algatamise kavatsusele ei laekunud. Tohera ja Aesoo külas elektrituulikute arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering ja keskkonnamõju strateegiline hindamine algatati Tori Vallavolikogu 18.02.2021 otsusega nr 309 ning Rahnoja ja Vihtra tuuleparkide detailplaneeringu koostamine ja keskkonnamõjude strateegiline hindamine aladel P9 ja P10 algatati Põhja-Pärnumaa Vallavolikogu 16.12.2020 otsusega nr 42.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 2. Miks Vald ei ole siiani vastanud Arendaja 1 soovile algatada DP alal P9? 	<p>Vastus eelmises punktis.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 3. Ettepanekud eskiislahenduse muutmiseks: <ol style="list-style-type: none"> a. Nihutada positsioonil nr 12 Kaarli kinnistul olevat tuulikut lõunasse, nii et tuulik asuks Jürimäe katastriüksusel. Sellega nihkuks tuulik peamisest tuulesuunast rohkem välja ja tuulikupargi tootlikkus kasvaks. Ka saaks tagatud võrdse kohtlemise printsiip, sest juhime Valla tähelepanu asjaolule, et Kaarli kinnistu omanikud ei ole olnud algatatud DP-st huvitatud isikud ja nende kinnistule on juba paigutatud tuulik positsioonil number 14. b. Taastada Lumera katastriüksusel tuuliku positsioon number 7. Tuulik asuks keset põldu ja suhteliselt tuulikupargi keskel, seega tema mõju ümbritsevale on väiksem kui äärmistel tuulikutel. Peame silmas asjaolu, et nahkhiirtele kujutavad keset põldu olevad tuulikud väiksemat ohtu. c. Juhul, kui mõjude hindamisel ollakse kategoorilisel seisukohal, et P9 alale mahub ainult 11 tuulikut ja mitte 12, siis tuleks loobuda kas tuuliku positsioonist nr 8, nr 3, nr 4, nr 6, või nr 10, nii et tuuliku positsioon nr 7 saaks taastatud. Sellega oleks Valla poolt tagatud võrdse kohtlemise printsiip ja eeldatavalt oleks võimalik töörahu taastada. d. Palume Tori Vallavalitsusel tagastada detailplaneeringu eskiisi koostajale P9 arendusala eskiisprojekt ning paluda leida tuulikute paigutus, mis sobib kõikidele P9 arendusalasse jäävatele kinnistuomanikele. 	<ol style="list-style-type: none"> a. A, b ja c alampunktidele vastatakse koos. Edasise töö käigus võetakse eesmärgiks leida lahendus, kus Lumera maaüksusel on täiendav tuulikupositsioon. Algses eskiislahendus oli ka Lumera maaüksusel, kuid tulenevalt tuulikute tihedusest loobuti kolmest algses eskiislahenduses olnud positsioonist. Tuuliku Pos 12 asukohta saab korrigeerida selliselt, et selle laba saab ulatuda Jürimäe maaüksusele, kuid mingil moel ei ole põhjendatud, et tuuliku mast peaks asuma Jürimäe katastriüksusel. Tuuliku paigutamisel Jürimäe katastriüksusele: suureneb põllumajanduslikust kasutusest välja arvatava põllumaa ala; tuulik liigub lähemale rohevõrgustiku piirile ja ehituskeeluvööndile; tulenevalt ehituskeeluvööndi ja katastriüksuse piiri vahelisest alast väheneb oluliselt tuuliku nihutamisruum, kui projekteerimisel on geoloogiast lähtuvalt vajalik tuuliku asukohta muuta; Jürimäe maaüksusest kolm korda suuremale Kaarli maaüksusele oli avalikustatud eskiislahendusega ette kolme tuuliku osaline paigutamine, sh oli Kaarli maaüksusele kavandatud kaks tuulikumasti, millest ühe labad ulatusid naabermaaüksustele ja ühel juhul ulatus naabermaaüksusel oleva tuuliku laba osa Kaarli maaüksusele. b. Vastus eespool. c. Vastus eespool.

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

<i>Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>e. Palume edasi lükata P9 eskiisprojekti avalik arutelu kuni kõiki osapooli rahuldava tulemuse valmimiseni.</p>	<p>d. Selgitame, et eskiislahenduse avalik väljapanek ongi selleks, et erinevad isikud saaksid avaldada arvamust. Eskiislahenduse alusel töötatakse edasi planeeringu koostamisega. Eskiislahenduse ja selle avaliku väljapaneku alusel ei tagastata seda kellelegi vaid jätkatakse lähtuvalt arvamuste käsitlemisest tööd.</p> <p>e. Selgitame, et eskiislahenduse avalik väljapanek ongi selleks, et erinevad isikud saaksid avaldada arvamust, avalikule väljapanekule järgneb avalik arutelu. Eskiislahenduse ja selle avaliku väljapaneku ning arutelu alusel töötatakse edasi planeeringu koostamisega. Vallavalitsus on esitanud arvamuste avaldajatele omapoolsed seisukohad ning avalikul arutelul saavad arvamuste esitajad anda tagasisidet valla esitatud arvamusele. Seejärel jätkatakse planeeringu koostamist.</p>
<p>Allakirjutanud on igati valmis kohtuma teiste DP-st huvitatud isikute juhatuse liikmete või omanikega, et leida kiirelt lahendused tõstatunud probleemidele. Avalikul arutelul, mis toimub 17.10 me ei osale, kuna selleks ajaks on äärmiselt ebatõenäoline uue eskiisprojekti valmimine. Ilmselt peab toimuma ka uus avalik väljapanek. Juhul, kui 17.10.2023 siiski toimub P9 eskiisi avalik arutelu, siis teatame, et mitte ühegi avalikul arutelul antud selgitusega P9 eskiisi kohta me ei nõustu.</p>	<p>Igal isikul on õigus osaleda või mitte osaleda avalikul arutelul. Seadusandja on loonud menetluse, mille reeglid on kirjas planeerimisseaduses ning selle järgi ka planeeringut menetletakse. Kui arvamuse andja teatab, et ta ei osale võimalikus diskussioonis, siis ei ole võimalik esitatud arvamusi arutada.</p> <p>Planeeringu koostamine jätkub järgnevalt: toimunud avaliku väljapaneku ja toimuva avaliku arutelu tulemuste alusel pannakse kokku planeeringu eelnõu; eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ja arvamuste andmiseks; vajadusel eelnõu korrigeeritakse ja esitatakse volikogudele vastu võtmiseks; vastuvõtmise järgselt toimub avalik väljapanek ja sellele järgnev avalik arutelu; eelnõu esitatakse heakskiitmiseks; eelnõu esitatakse kehtestamiseks.</p>
<p>9. OÜ Flovac Nordic 30.09.2023 nr.203</p>	
<p>Edastasite meile Pärnu maakonna planeeringuga määratud tuuleenergeetika arendusaladel P9 ja P10 tuulepargi detailplaneeringute eskiisi avaliku väljapaneku teate. Olles tutvunud eskiisi avaliku väljapanekuga, edastame Teile järgnevad ettepanekud.</p> <p>Käesolevaga palume arvata välja Saare-Tooma (kü 93005:002:0155) kinnistu elektriülikute arendusala P 10 põhjapoolsest arendusalast.</p> <p>Vastavalt eskiislahendusele: Tuuleenergia alade P 9 ja P10 detailplaneering. Arendusala P10 põhjaosa joonis. Töö nr. 22016DP3, kuupäev: 13.07.2023. on Saare-Tooma kinnistule planeeritud maakaabli ühenduse koridor. Palume välistada Saare-Tooma kinnistu kui maakaablite või muude kommunikatsioonilahenduste ja/või tehnoorkude paigaldamiseks sobiliku ala.</p>	<p>Planeeringu eelnõu edasisel koostamisel välditakse tuulepargi taristu paigutamist nimetatud maaüksusele.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

<i>Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek</i>	<i>Seisukoht</i>
Eemaldada eskiisilt Saare-Tooma kinnistult maakaabli ühenduse koridor.	
10. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, 10.10.2023 nr 14-3/2015-1	
<p>Seletuskirja tiitellehel on märgitud, et planeeringu algataja ja kehtestajad on Põhja-Pärnumaa Vallavalitsus ja Tori Vallavalitsus. Juhime Teie tähelepanu, et kuna detailplaneeringule koostatakse ka KSH, siis vastavalt PlanS § 124 lõikele 7 tuleb detailplaneeringu koostamisel lähtuda üldplaneeringu menetlemisele ettenähtud nõuetest.</p> <p>PlanS § 91 lõike 1 kohaselt kehtestab sellisel juhul detailplaneeringu volikogu. Palume tiitellehel vastuolu seadusega kõrvaldada.</p>	<p>Planeeringu algataja ja kehtestaja on Põhja-Pärnumaa vallavolikogu ja Tori vallavolikogu, eksitavad andmed korrigeeritakse.</p>
<p>PlanS § 4 lõige 5 sätestab, et planeerimisalase tegevuse korraldaja peab tagama, et planeeringu koostaks asjakohase eriala kõrgharidusega ja piisava töökogemusega või vastava kutsega isik (planeerija). PlanS § 6 kohaselt on planeerija geograafia, arhitektuuri või maastikuarhitektuuri eriala magistritasemele vastava kõrgharidusega või vastutava spetsialisti taseme kutsetunnistusega isik või isik, kellele on antud ruumilise keskkonna planeerija kutse. PlanS § 4 lõikest 6 tulenevalt peab planeerija omama töö eripäralt vastavaid teadmisi ja oskusi; juhenduma hoolsuskohustusest, et tagada planeeringu hea kvaliteet ning sellele esitatavate nõuete arvestamine ning tagama planeeringu õigusaktidele vastavuse.</p> <p>Riigihalduse ministri 17.10.2019 määruse nr 50 „Planeeringu vormistamisele jaülesehitusele esitatavad nõuded“ kohaselt peab planeeringus olema märgitud planeerija, asjakohasel juhul planeeringu koostamises osaleva muu eriteadmistega isiku andmed (nimi, pädevust tõendav dokument). Detailplaneeringust selgub, et selle koostas (tiitellehelmärgitud, et projekteeris) AB Artes Terrae OÜ, kuid ei selgu planeerija nimi ega temapädevust tõendav dokument. Palume see info seletuskirja tiitellehele lisada.</p>	<p>Tiitellehele lisatakse planeerijate nimed koos viitega kutsetunnistuse numbrile.</p>
<p>Valla veebilehtedelt leitavate detailplaneeringu lähteseisukohtade kohaselt koostatakse detailplaneering koostöös asutustega, kelle valitsemisalas olevaid küsimusi detailplaneeringkäsitleb: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium; Kaitseministeerium; Maaeluministeerium; Keskkonnaamet; Transpordiamet; Politsei- ja Piirivalveamet; Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet; Põllumajandus- ja Toiduamet; Terviseamet; Päästeamet. Detailplaneeringu koostamisse kaasatakse Rahandusministeerium; Riigimetsa Majandamise Keskus; Eesti Keskkonnaühenduste</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>

Arendusaladel P9 ja P10 detailplaneering. PlanS § 82 kohased avaliku väljapaneku arvamused ning omavalitsuste seisukoht nende osas.

<i>Arvamus/seisukoht/küsimus/ettepanek</i>	<i>Seisukoht</i>
Koda; Elering AS; Elektrilevi OÜ; Põllumajandusuringute Keskus; planeeringuala katastriüksute omanikud ja piirinaabrid.	
Lähtuvalt detailplaneeringu materjalidest ja PlanS § 142 lõikest 4, ei pea Regionaal- ja Põllumajandusministeerium vajalikuks detailplaneeringule määrata täiendavaidkoostöötajaid lisaks eelpool nimetatutele. PlanS § 127 lõike 2 kohaselt peab detailplaneeringukoostamisse kaasama isikud, kelle õigusi võib planeering puudutada.	